בקבר להנחיל לאחיו מן האב, איני והא הוה *עובדא ופרכס עד תלת פרכוסי! אמר מר בריה דרב אשי *מידי דהוה אזנב הלטאה דמפרכסת: מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר 'לומר שממעט בחלק בכורה, ואמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא 'בן שנולד אחר מיתת האב אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא °וילדו לו בעינן, בסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא 'בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים, מאי טעמא °יכיר בעינן והא ליכא, והלכתא ככל תני לישני דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: וההורגו חייב: דכתיב °ואיש כי יכה כל נפש מ"מ: והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם: למאי הלכתא? אמר רב פפא 'לענין אבלות, כמאן דלא כרשב"ג *דאמר 'כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא שהה ספק הוי, הכא במאי עסקינן 'דקים ליה שכלו לו חדשיו: **מתני'** 'בת *שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה, 'ואם בא עליה יבם קנאה, *'וחייבין עליה משום *אשת איש, 'ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון; 'נשאת לכהן תאכל בתרומה; 'בא עליה אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה, °בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין *עליה והיא פטורה. *פחות מכן כנותן אצבע בעין: **גמ'** ת"ר בת ג' שנים מתקדשת בביאה דברי רבי מאיר וחכ"א בת ג' שנים ויום אחד מאי בינייהו? אמרי דבי רבי ינאי ערב ראש השנה איכא בינייהו ור' יוחנן אמר * ל' יום בשנה חשובין שנה איכא בינייהו מיתיבי בת ג' שנים ואפי' בת שתי שנים ויום אחד מתקדשת בביאה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בת שלשה שנים ויום אחד

בשלמא

תורה אור

דברים כא

ויקרא כד

רש"י

בקבר. כי מת הוא קודם לה: ופרכס. עובר שבמעי אמו אחר מיתתה תלתא פרכוסי אלמא היא מייתה ברישא: לומר שממעט בו'. מתניתין דקתני נוחל ומנחיל לומר שממעט בחלק בכורה כגון אם היה בן יום אחד כשמת אביו והיה לו אח בכור ואח פשוט, ומת הוא אחר אביו נוחל הוא מאביו את חלק רביעי שבנכסיו ומנחילו לשני אחיו וחולקין הבכור והפשוט את חלקו של זה בשוה ונמצא ממעט בחלק הבכור דאי לאו איהו הוה שקיל בכור תרי תילתי כגון ששה זהובים ארבעה ופשוט נוטל ב' זהובים ועכשיו נוטל הבכור ג' זהובים כנגד שני אחין ומחלקו של זה ג' רבעי זהוב נמצא ביד בכור ד' זהובים חסר רביע וביד פשוט ב' זהובים ורביע ודוקא בן יום א' אבל עובר אינו ממעט כדאמר לקמן בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק הבכורה ונוטל הבכור שליש בכורתו ושלשתן יחלקו ב' שלישים: מאי טעמא. אמרינן בן יום אחד דממעט אבל עובר לא: וילדו לו בעינן. משמע בחייו: בכור שנולד אחר מיתת אביו. כגון מת אביו והאשה מעוברת תאומים אין היוצא ראשון נוטל פי שנים בלאו תאומים לא משכחת לה דכיון דבכור לא נולד עד מות אביו פשוט מהיכן בא אי נמי שהניח ב' נשים מעוברות: כמאן דלא כר' שמעון. אהא מתני' קאי דקא חשיב בן יום אחד בן קיימא: באדם. דאילו בבהמה שמונה ימים לא הוי נפל: **מתני'** בת ג' שנים. ביאתה ביאה לכל דבר: מתקדשת. אם מסרה אביה לכך: אם בא עליה יבם קנאה. וזכה בנכסי אחיו ליורשה ולטמא לה: וחייבין עליה. אם קבל בה אביה קדושין מזה ובא אחר עליה נהרג דביאתה ביאה: ומטמאה את בועלה. אם היא נדה אבל פחות מכן אע"ג שמטמאה במגע אינה מטמאה את בועלה משום בועל נדה לטומאת ז' אלא משום נוגע ולטומאת ערב: תחתון. של בועל נדה: כעליון. של זב: מן הפסולין. כגון חלל נתין וממזר ועבד ועובד כוכבים: פסלה. מתרומת אביה אם היא בת כהן כדתניא בגמרא דאלמנה לכהן גדול ביבמות (דף סח.) מנין לכהנת לויה וישראלית שבא עליהן כו' ת"ל כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה: מכל העריות. כגון אביה או חמיה: והיא פטורה. מפני שהיא קטנה ולאו בת עונשין: **גמ'** ערב ראש השנה. של שנה רביעית לרבי מאיר גופיה לא הוי בת ביאה עד יום אחרון של שלישית דהוא ערב ראש השנה ולרבנן עד למחר דמיקלע יום ראשון ברביעית: שלשים יום איכא בינייהו. לרבי מאיר מכי איקלע שלשים יום בשנה שלישית הויא בת ביאה ולרבנן עד דמיקלע שנה רביעית והכא בינייהו טובא:

בשלמא

תוספות

אבר יצא ראשו אין דוחין נפש מפני נפש ומיהו אפשר דזוקא היכא דאמו חיה לא מיחייב ההורגו עד שיצא ראשו שתלוי קצת בחיות אמו אבל היכא דמתה חייב משום דכמונח בקופסא דמי וא"ת אם תמצי לומר דמותר להרגו בבטן אפי' מתה אמו ולא הוי כמונח בקופסא אמאי מחללין עליו את השבת שמביאין סכין דרך ר"ה לקרוע האם כדמוכח בפ' קמא דערכין (דף ז:) וי"ל דמכל מקום משום פקוח נפש מחללין עליו את השבת אף ע"ג דמותר להרגו דהא גוסס בידי אדם ההורגו פטור כדאמר פרק הנשרפין (סנהדרין עח.) דרוב גוססים למיתה ומחללין את השבת עליו כדאמר פרק בתרא דיומא (ד' פה:) דאין מהלכין בפקוח נפש אחר הרוב: **מאי** טעמא וילדו לו בעינן. למ"ד המוכה לעובר לא קנה לא איצטריך למדרש וילדו כדאמר בפ' מי שמת (ב"ב דף קמב:): **איש** כי יכה כל נפש אפילו כל דהו. האי קרא כתיב באמור אל הכהנים ותימה דבריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:), דריש מקרא אחרינא דכתיב באלה מסעי כל מכה נפש: **הא** לא שהה ספקא הוי. משמע הכא דלרבנן הוי טפי בר קיימא מלרשב"ג דאפילו בן יום א' הוי לדידהו בן קיימא וכן בפ' החולץ (יבמות דף לו:) ואיתא בתוספתא *מתניא פלוגתייהו על בן ח' דלרבנן אפילו שהה שלשים יום הוי נפל ואתא רשב"ג למימר דאם שהה ל' יום הוי בר קיימא דאמר בן ז' הוא ואישתהויי אשתהי וכן בפרק הערל (יבמות דף פ:) ויש לומר דבתרתי פליגי ודייק מדלא קאמר רשב"ג אם שהה ל' יום אינו נפל כיון דקאי ארבנן דאמרי בבר ח' דהוי נפל ומדקאמר כל ששהה משמע דבכל ולדות בעי רשב"ג יום ל' ואם כן שמעינא לרבנן דלאו בל' תלוי אלא בחדשי העיבור: **דקים** ליה דכלו לו חדשיו. הא לא קים ליה ספקא הוי ובנפל מן הגג או אכלו ארי איירי דבפיהק ומת אפילו לרבנן הוי נפל כדאמר פרק רבי אליעזר אם לא הביא (שבת קלו.) ואם תאמר אם כן מאי טעמא דרשב"ג כיון דליכא ריעותא אמאי אינו מתאבל עליו דניזיל אחר רוב ולדות דהוו בני קיימא וכפ' רבי אליעזר אם לא הביא (שם) דאסר ההוא עגלה דאשתחיט ביומא דשביעאה משום דהתם פסיק הלכה כרשב"ג אמאי לא אזלינן בתר רובא וי"ל דנפלין הוי מיעוט דשכיח ודבר ההווה הוא ולכך החמירו חכמים ולענין אבלות הקילו וגדולה מזאת מצינו דאמר בפרק יש בכור (בכורות דף מט.) דיום ל' כשלפניו לענין אבלות אע"ג דקי"ל בהחולץ (יבמות לו:) דמת ביום ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת דחשיב בר קיימא וא"ת דהכא אמר דבלא שהה ספקא הוא ואינו מתאבל עליו ובמסכת שמחות (פ"ד ה"ב) תנן ספק אחיו ספק אינו אחיו מתאבל עליו וי"ל דשאני התם כיון דבר קיימא הוא אי אין מתאבל עליו סברי עלמא דאין מתאבלין על אחין א"נ בספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דמה נפשך חד מינייהו חייב ונגאי הדבר לפטור שניהם: **שלשים** יום איכא בינייהו. הא דלא קאמר יום אחד בשנה חשוב שנה איכא בינייהו דלרבי מאיר בב' שנים ויום אחד סגי ולא הוי פליג אברייתא דבסמוך היינו משום דשנת ג' בשביל יום אחד לא הוה קרי ליה שלש שנים וא"ת ולימא דיום ראשון של שנה רביעית איכא בינייהו דלרבי מאיר במקצת היום סגי ולרבנן בעינן מעת לעת עד שעה שנולדה כדאמר פ"ב דזבחים (דף כה:) דשעות פוסלות בקדשים וי"ל דקים ליה דרבנן לא בעו מעת לעת ועוד דאם כן אף לר' מאיר הוה ליה למתני ג' שנים ויום אחד והוה ליה לפרושי דלא בעינן מעת לעת והא דתנן בפרק אלו נערות (כתובות דף כט.) הגיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד יש לה קנס לא אתיא כרבי מאיר מדמצריך יום אחד אחר שלש שנים ואם תאמר והיכי מוכח התם דרישא כרבי מאיר דקאמר פרק אלו נערות נערה אין קטנה לא והתם ע"כ אסיפא דמתני' סמיך דקתני (א) כל מקום שיש מכר אין קנס דמכפרות איכא למימר דלא אתי למעוטי קטנה אלא בוגרת דבפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) תנן אין חייב הבא על נערה המאורסה עד שתהא נערה ודייק התם דאתא לאפוקי קטנה דאי לאפוקי בוגרת אלא על נערה מבעי ליה אלמא נערה אפילו קטנה משמע אלא אסיפא סמיך כדפרישית והיכי דייק מסיפא דמתני' דרישא נמי ר"מ כיון דמציעתא לא אתיא כוותיה וי"ל דלאו ממש ר"מ היא קאמר אלא דדייק דתנא דההוא פירקא סבר דקטנה אין לה קנס כדקתני בסיפא וא"כ נערות נקט לאפוקי קטנות ורבא דפריך כפ"ק דכתובות (דף יא.) הגיורת יש לה קנס יהבינן לה קנס דחולה ואכלה בהיותה נכרית אלמא סבר דמתני' סבר דקטנה יש לה קנס היינו משום דסבר כיון דהך בבא דגיורת לא אתיא כר' מאיר במאי דנקט שלש שנים ויום אחד אם כן גם לענין דקטנה יש לה קנס אתיא כרבנן (ג) וה"ה דפריך בפ' ד' וה' (ב"ק לח:) ממתני' דאלו נערות (דף כט.) דקתני כותית יש לה קנס לרבי מאיר אע"ג דהסיפא דגיורת לא אתיא כר"מ מ"מ כיון דסתם מתני' ר"מ היא מאי דמצינן לאוקמי כוותיה מוקמינן:

אחר

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ב מהל' נחלות הל"ה סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ס:

סז ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ג:

סח ד ה ו מיי' פ"א מהל' אבל הל"ו והל"ז סמג עשין מד"ס טוש"ע יו"ד סי' שעד סעי' ח:

סט ז מיי' פ"ג מהל' אישות הל"א טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' א:

ע ח טוש"ע אה"ע סי' קסו סעי' ד:

עא ט מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל"ג:

עב י מיי' פ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ג:

עג כ מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ג:

עד ל מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל"ג ופי"ט שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' טו וסי' ז:

[עי' תוס' סנהדרין סט: ד"ה כ"ג]

עה מ מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל"ג:

[ושבת סט"ו]

תוספי הרא"ש

מ"ט וילדו לו בעינן. למ"ד המוכה לעובר לא קנה לא איצטריך וילדו לו כדפרש"י לעיל והל"ג אמרינן בפרק מי שמת: איש כי יכה כל נפש אדם. אפי' כל דהו האי קרא כתיב באמור אל הכהנים ותימה דבריש אלו הן הנחנקין דריש ליה מקרא אחרינא דכתיב באלה מסעי כל מכה נפש לפי עדים: הא לא שהה ספיקא הוי משמע הכא דחשיב בן קיימא לרבנן טפי מלרשב"ג. ותימה דבפ' הערל משמע איפכא דבן שמונה אמרי רבנן דאפי' שהה ל' יום הוי נפל ולרשב"ג לא הוי נפל אלא אמרינן דבר ז' הוא ואישתהוי אישתהוי וי"ל דבתרתי פליגי דבבן ח' פליגי דהכי מיתניא פלוגתייהו בתוספתא והא דאמרינן הכא דפליגי בסתם ולדות דייק תלמודא מדקתני במילתי' דרשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דאי לא פליגי אלא בבן ח' כדמשמע בתוספתא ה"ל למימר אם שהה ל' יום אינו נפל ומדנקט האי לישנא כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל משמע דשמעינן לרבנן דמקילי בסתם ולדות לומר שיצא לאלתר מידי נפל. וקאמר רשב"ג דוקא אם שהה ל' יום באדם אינו נפל ולא מפליג רשב"ג בין סתם ולדות לבן ח' להכי אמר כל ששהה שכולל כל התולדות. ותימה האיך ניחא ליה מתניתין אליבא דרבנן הא בפיהק ומת אפי' רבנן מודו ואמאי חייב באבילות וי"ל דמיתוקמא מתני' בנפל מן הגג ואכלו ארי ותימה בנפל מן הגג דליכא ריעותא מ"מ דרשב"ג ניזיל בתר רוב נשים דוולד מעליא ילדן וע"ק דבפ' ר"א דמילה פסקינן כרשב"ג ואמרי' עגלא תליתאה דאישתחיט ביומא דשבעה וי"ל כיון דמיעוט דנפלים מצוי והוה חיישנן למיעוטא כזה כדאמרינן גבי מים שאין להם סוף כיון דמיעוט ניצולין [חיישינן] ליה. ולענין אבלות נמי כיון דנפלים מצויין הן לא אזלינן בתר רובא להחמיר דלענין אבילות הקילו חכמים וגדולה מזו בפ' יש בכור כדאמרינן יום ל' כיום שלפניו לענין אבילות משום דקי"ל והלכה כדברי המקיל באבל אע"ג דקי"ל בפ' החולץ דאם (ילדה) [מת] בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת דחשיב בר קיימא והיינו כקולי דמר וכקולי דמר לא חשו באבילות דרבנן. ותימה הכא אמרינן דהיכא דאינו שהה דאינו מתאבל על הספק ובמס' שמחות תנן הספיקות מתאבלין עליהן וי"ל דהתם אמרי' בספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון דממה נפשך חד מינייהו חייב להתאבל וגנאי הדבר לפטור שניהן: וחייבין עליה משום אשת איש. פרש"י אם קבל בה אביה קדושין ובא עליה נהרג דביאתה ביאה וק' לפי' למה לי למיתני הך בבא והיינו אם בא עליה אחד מן העריות האמורות בתורה מומתין על ידיה ונראה לפרש דקאי אהא דקאמר אם בא עליה יבם קנאה דלא תימא לא קנאה אלא מדרבנן מידי דהוה אביאת בן ט' קמ"ל דקנאה מדאורייתא וחייבין עליה משום אשת איש: ערב ראש השנה איכא בינייהו. לר' מאיר סגי ליה בערב ראש השנה לרבנן צריך שתכנס לשנה רביעית: שלשים יום בשנה חשובין שנה איכא בינייהו ותימא לימא שנה שלישית איכא בינייהו לבר יום אחד דלר' מאיר בשתי שנים ויום א' סגי דיום אחד בשנה חשוב שנה ולא הוה פליג אברייתא דבסמוך וי"ל דמשום יום אחד לא הוה קרי לה בת ג' שנים. ותימא ולימא יום ראשון של רביעית איכא בינייהו דלר' מאיר בתחלת שנה רביעית סגי ולרבנן בעי' מעת לעת עד שעה שנולדה כדאמר לקמן בפירקין לענין קדשים. וי"ל דקים ליה דלרבנן לא בעי מעת לעת ועוד דא"כ גם לר' מאיר ה"ל למיתני בת ג' שנים ויום אחד ולפרושי דלא בעינן מעת לעת:

מסורת הש"ס

ב"ב קמב:

[ב"ב קמב: חולין כא.]

שבת קלו. יבמות לו: [תוספתא דשבת פט"ו]

סנהדרין נה: קדושין י. יבמות נב.

[תריכות תוס' כתובות יא. ד"ה [illegible]]

[נמנא' לעיל [illegible]]

[לקמן מה. [illegible]]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שלשים וכו' דקתני [illegible]: (ג) באו"ד כרבנן וכו' [illegible]:

מבנה

3 אמירות דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא

2 לשונות (סורא-פומבדיתא) בדברי מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא

שחלקו ל צבורים לחלקים כל חלק ½1 בכור נוטל פי שנים (2-½1)

נושא

דינים הקשורים לבת ג' שנים ויום א'

נושא

מח' תנאים באיזה גיל מתקדשת בביאה

מח' ר' יוחנן ור' ינאי לפרש מאי בינייהו מן ר"מ וחכ'